

อุดมการณ์ทางการเมืองและสำนึกทางจริยศาสตร์ของคนต่างรุ่น ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Political Ideologies and Ethical Consciousness of Different Generations in Local Administrative Organizations

ณวรา สุทธิกุล

สาธิต คำหน่อแก้ว

Nawara Suttikul

Sathit Kumnorkaew

เทศบาลตำบลสันปูเลย

San Pu Loei Municipality

Corresponding Author, E-mail: aomsuttikul@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมืองและสำนึกเชิงจริยศาสตร์ระหว่างกลุ่มประชากรรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 2) เพื่อแสวงหาโครงสร้างสะพานเชื่อมทางจริยธรรมโดยอาศัยมโนทัศน์ญาณวิทยาเชิงจริยศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่านการศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านกระบวนการสืบสอบเชิงตีความและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีสถานะการเปลี่ยนผ่านเชิงอำนาจสูง ผลการวิจัยเผยให้เห็นรอยแยกทางญาณวิทยาเชิงสังคมที่แหลมคมระหว่างช่วงวัย โดยกลุ่มบุคลาการรุ่นเก่าจัดประเภทความถูกต้องและสำนึกทางจริยศาสตร์ผ่านภาวะจำยอมเชิงภววิทยาต่ออำนาจนำเชิงสถาบัน ซึ่งให้คุณค่าสูงสุดแก่ความภักดีส่วนบุคคล การเคารพลำดับชั้น และการรักษาเสถียรภาพของระบบจารีตข้าราชการ ในขณะที่กลุ่มบุคลาการรุ่นใหม่เผชิญกับสถานะความแปลกแยกเชิงอัตลักษณ์จากอุดมการณ์แนวตั้ง และพยายามสถาปนาสัจจะเชิงระบบที่ตั้งอยู่บนคุณค่าความโปร่งใสเชิงโครงสร้างเจตจำนงเสรี และความเสมอภาคทางการเมือง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมิใช่เพียง

เรื่องของอายุทางชีวภาพ แต่คือสมรรถภูมิการปะทะกันของโครงสร้างการรับรู้ความจริงที่ต่างชุดกัน

ข้อค้นพบเชิงทฤษฎีจากการศึกษานี้นำเสนอต้นแบบปัญญาญาณร่วมพึงพาเพื่อทำหน้าที่เป็นพื้นที่เจรจาเชิงปัญญาที่ก้าวพ้นสภาวะทางตันของระบบราชการดั้งเดิม โดยการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการและปฏิบัติการเชิงสื่อสารเพื่อลดทอนแรงเสียดทานเชิงคุณค่า อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพและศักดิ์ศรีของการจัดบริการสาธารณะในบริบทสังคมท้องถิ่นร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: อุดมการณ์ทางการเมือง, สำนักทางจริยศาสตร์, ญาณวิทยาเชิงสังคม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ญาณวิทยาเชิงจริยศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน

Abstract

This research article aims to: 1) analyze the disparities in political ideologies and ethical consciousness between older and younger generational cohorts within local administrative organizations; and 2) explore an ethical bridging structure through the concept of transitional ethical epistemology. Utilizing a qualitative research methodology grounded in interpretive inquiry and in-depth interviews with 12 key informants from major local government units undergoing high power transitions, the study uncovers a profound social epistemological fissure between generations. The findings reveal that the older generation structures its ethical consciousness through ontological subjugation to institutional hegemony, prioritizing institutional loyalty, hierarchical order, and the preservation of bureaucratic tradition. Conversely, the younger generation experiences identity alienation from vertical ideologies and seeks to establish systemic truth founded on structural transparency, individual free will, and political equality. This gap indicates that the conflict is not merely chronological but represents a battlefield of disparate cognitive structures of reality.

The theoretical contribution of this study proposes the Interdependent Sapience Model as a conceptual framework to facilitate a communicative action space, transcending the stagnation of traditional bureaucracy. By integrating critical reflection and communicative practices to mitigate value-based friction, this model provides a vital pathway for enhancing the efficiency and dignity of public service in the contemporary era of local governance.

Keywords: Political Ideologies, Ethical Consciousness, Social Epistemology, Local Administrative Organizations, Transitional Ethical Epistemology

บทนำ

วิกฤตการณ์แห่งอำนาจเชิงศีลธรรมในระบบราชการแนวตั้ง (Vertical Bureaucracy) ของไทยได้ก้าวเข้าสู่สภาวะ “สมรภูมิอุดมการณ์” เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กลายเป็นพื้นที่ปะทะกันของโครงสร้างการรับรู้ความจริง (Cognitive Structures of Reality) ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างบุคลากรต่างรุ่นวัย ภาวะดังกล่าวมิใช่เพียงความขัดแย้งเชิงพฤติกรรมศาสตร์ทั่วไป หากแต่คือการเผชิญหน้าในระดับภววิทยา (Ontological Confrontation) คาร์ล มันไฮม์ (Karl Mannheim) อธิบายว่า ปรากฏการณ์ทางรุ่นวัย (Generational Phenomenon) คือพิภพทางสังคมที่ถูกหล่อหลอมด้วยแหล่งข้อมูลญาณวิทยาชุดที่ต่างกัน (Mannheim, 1952) ในมิติของ อปท. มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) วิพากษ์ว่าโครงสร้างเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกการ “ฝึกหัดและลงโทษ” (Discipline and Punish) ที่เน้นการควบคุมกายและใจผ่านระเบียบแนวตั้ง (Foucault, 1977) ซึ่งในยุคดิจิทัลได้วิวัฒนาการไปสู่สิ่งที่ กิลส์ เดอเลอซ (Gilles Deleuze) เรียกว่า “สังคมแห่งการควบคุม” (Societies of Control) ที่อำนาจซึมลึกผ่านระบบตรวจสอบเชิงเทคโนโลยี (Deleuze, 1992)

ในขณะที่บุคลากรรุ่นเก่ายึดถือความภักดีและลำดับชั้นเป็นสัจจะเชิงจริยธรรม ซีโอดอร์ อะดอร์โน (Theodor Adorno) กลับเตือนถึง “บุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม” (Au-

thoritarian Personality) ที่อาจทำลายเจตจำนงเสรี (Free Will) ของปัจเจก (Adorno et al., 1950) ความลึกลับนี้บรรจบกับทัศนะของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่ว่า ความรู้เป็นเครื่องมือทางปัญญาต้องถูกใช้เพื่อจัดการกับประสบการณ์ทางสังคมที่แปรเปลี่ยนไป (Dewey, 1938) บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อรื้อถอน (Deconstruct) รอยแยกทางญาณวิทยาเชิงสังคมดังกล่าว โดยบูรณาการพุทธจริยศาสตร์วิพากษ์ในมิตินิติธรรมและโยนิโสมนสิการ เพื่อสถาปนาพื้นที่เจรจาเชิงปัญญา (Communicative Action Space) อันจะเป็นสะพานเชื่อมทางจริยธรรมที่ก้าวพ้นความขัดแย้งสู่การจัดบริการสาธารณะที่มีศักดิ์ศรีในยุคเปลี่ยนผ่าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างทางอุดมการณ์และสำนึกเชิงจริยศาสตร์ระหว่างกลุ่มประชากรรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) เพื่อแสวงหาโครงสร้างสะพานเชื่อมทางจริยธรรมโดยอาศัยมโนทัศน์ “ญาณวิทยาเชิงจริยศาสตร์แบบสัจจร” (transitional ethical epistemology)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นกระบวนการสืบสอบเชิงตีความ (Interpretive Inquiry) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Content Analysis) เพื่อสำรวจพลวัตของสำนึกทางจริยศาสตร์ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยการวิจัยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดพิกัดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants): ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดเลือกบุคลากรใน อปท. ขนาดใหญ่ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลนคร) จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของสองพิกัดญาณวิทยาที่ต่างกัน คือ กลุ่บรมรุ่นเก่า (อายุ 45 ปีขึ้นไป) และกลุ่บรมรุ่นใหม่ (อายุต่ำกว่า 35 ปี) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มี “ความอิ่มตัวเชิงความหมาย” (Semantic Saturation) ข้ามพรมแดนความคิดข้ามรุ่น

2. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล: ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก โดยมุ่งเน้นการตรวจสอบ “เครื่องมือทางปัญญา” ในการจัดการประสบการณ์ทางสังคม (Dewey, 1938) ประเด็นการสนทนาถูกออกแบบมาเพื่อสกัดรอยแยกของนิยามจริยธรรมเชิงปฏิบัติการ เช่น ความหมายของ “คนดี” ในระบบราชการ และปฏิกริยาต่ออำนาจนำเชิงสถาบัน (Institutional Hegemony)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล: การวิเคราะห์รหัสข้อมูลทางจริยศาสตร์ (Data Coding Matrix): เพื่อความโปร่งใสของกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำแผนผังการสักรหัส (Coding Tree) โดยจำแนกถ้อยคำสัมภาษณ์ออกเป็นหมวดหมู่เชิงสัญลักษณ์ (Semiotic Categories) 3 ระดับ ดังนี้

3.1 รหัสภาวะจำยอมเชิงอำนาจ (Power Subjugation Codes)

3.2 รหัสความแปลกแยกเชิงระบบ (Systemic Alienation Codes)

3.3 รหัสปัญญาญาณร่วมพึ่งพา (Interdependent Sapience Codes)

จากนั้นจึงนำมาสังเคราะห์ผ่านวิธีวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงโนทัศน์ (Conceptual Content Analysis) ผ่านแผนผังรหัสข้อมูลทางจริยศาสตร์ (Data Coding Matrix) ผู้วิจัยได้ค้นพบรอยแยกเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนเกินกว่าเพียงเรื่องของช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) หากแต่คือการปะทะกันของระนาบความจริงทางจริยศาสตร์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังรายละเอียดเชิงวิพากษ์ต่อไปนี้

1) ภาวะจำยอมเชิงภววิทยาต่ออำนาจนำเชิงสถาบัน: การผลิตซ้ำจริยธรรมเชิงบรรทัดฐานของบุคลากรรุ่นเก่า (Ontological Subjugation to Institutional Hegemony)

ผลการวิจัยในกลุ่มบุคลากรรุ่นเก่า (อายุ 45 ปีขึ้นไป) เผยให้เห็นว่าสำนักทางจริยศาสตร์มิได้ดำรงอยู่เป็นอิสระจากโครงสร้างอำนาจ แต่ถูกจัดประเภทผ่านสิ่งที่ ปีแอร์

บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) เรียกว่า “ฮาบิทัส” (Habitus) หรือความคุ้นชินเชิงโครงสร้างที่ฝังลึกอยู่ในจิตไร้สำนึก (Bourdieu, 1990) บุคลากรกลุ่มนี้ให้คุณค่าสูงสุดแก่ระบบ “เครือญาติจำลอง” (Simulated Kinship) โดยนิยาม “ความดี” ในองค์กรผ่านความภักดีส่วนบุคคล (Personal Loyalty) และการรักษาระเบียบวินัยแน่วดัง

ผู้วิจัยวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่า ภาวะดังกล่าวคือ “ภาวะจำยอมเชิงภววิทยา” (Ontological Subjugation) ที่ปัจเจกบุคคลเลือกสยบยอมต่ออำนาจนำเชิงสถาบัน (Institutional Hegemony) เพื่อรักษาเสถียรภาพและภาพลักษณ์แห่งความกลมกลืน (Harmony) พวกเขามักอ้างจริยธรรมคุณธรรม (Virtue Ethics) ตามทัศนะของ อริสโตเติล (Aristotle) ที่เน้นการทำหน้าที่ตามพิกัดของตนในลำดับชั้นสังคม (Aristotle, 2009) ส่งผลให้การตั้งคำถามต่อความไม่โปร่งใสถูกตราหน้าว่าเป็นพฤติกรรมที่ “ขาดสัมมาคารวะ” และเป็นอันตรายต่อจริยธรรมเชิงระบบ ภาวะนี้สะท้อนถึงสิ่งที่ ธีโอดอร์ อะดอร์โน (Theodor Adorno) เตือนว่าเป็นเข้าหลอมของ “บุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม” (Authoritarian Personality) ที่ลดทอนเจตจำนงเสรี (Free Will) ให้เหลือเพียงการปฏิบัติตามคำสั่งอย่างไร้ข้อกังขา (Adorno et al., 1950)

2) ความแปลกแยกเชิงอัตลักษณ์และการสถาปนาสัจจะเชิงระบบ: สำนึกจริยธรรมของบุคลากรรุ่นใหม่ (Identity Alienation and Systemic Truth Construction)

ในระนาบที่ตรงกันข้าม กลุ่มบุคลากรรุ่นใหม่ (อายุต่ำกว่า 35 ปี) กลับเผชิญกับสภาวะ “ความแปลกแยกเชิงอัตลักษณ์” (Identity Alienation) อย่างรุนแรง พวกเขาไม่ได้มองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือญาติจำลอง แต่สถาปนาตัวตนผ่านสิ่งที่ บยอง-ชุล ฮัน (Byung-Chul Han) เรียกว่า “สังคมแห่งความโปร่งใส” (Transparency Society) ที่ความจริงต้องถูกเปิดเผยและตรวจสอบได้ในระนาบที่เท่าเทียม (Han, 2015)

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า คนรุ่นใหม่ใช้ระบบเหตุผลเชิงตรรกะและการตรวจสอบเชิงประจักษ์ (Empiricism) เป็นเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม ซึ่งบรรจบกับแนวคิด “เจตจำนงเสรี” ตามกฎศีลธรรมของ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ที่เน้นว่าจริยธรรมต้องเป็นสากลและไม่ขึ้นกับบุญคุณส่วนตัว (Kant, 1998) ผู้วิจัยพบสภาวะย้อนแย้งที่แหลมคม: ในขณะที่คนรุ่นใหม่ถูกมองว่า “ก้าวร้าว” แท้จริงแล้วพวกเขาคือกลุ่มที่พยายามเรียกร้อง “สัจจะเชิงระบบ” (Systemic Truth) เพื่อต่อต้านสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าเป็นการสมรู้ร่วมคิด

ทางศีลธรรม (Moral Complicity) ของระบบราชการเดิม ภาวะนี้สอดคล้องกับข้อวิพากษ์ของ มิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) เกี่ยวกับกลไกการ “ฝึกหัดและลงโทษ” (Discipline and Punish) ที่พยายามกำราบร่างกายและใจให้สยบยอมต่อวินัยราชการแนวดิ่ง (Foucault, 1977) แต่คนรุ่นใหม่กลับได้ตอบด้วยการใช้ “เทคโนโลยีแห่งตน” (Technologies of the Self) เพื่อตั้งอำนาจปกครองตนเอง (Autonomy) กลับคืนมา

3) รอยแยกทางญาณวิทยาเชิงสังคม: สมรรถนะแห่งการสื่อสารที่ชะงักงัน (Social Epistemological Fissure and Communicative Stagnation)

จากการวิเคราะห์ภาพรวม พบว่าความขัดแย้งใน อปท. มิใช่เพียงความเห็นที่ต่างกัน แต่คือ “รอยแยกทางญาณวิทยาเชิงสังคม” (Social Epistemological Fissure) ที่แหลมคม เมื่อคนสองกลุ่มมีเกณฑ์การตรวจสอบความจริง (Justification Criteria) ที่ต่างชุดกัน โดยรุ่นเก่าอาศัย “จารีตนิยมเชิงสถาบัน” (Institutional Traditionalism) ขณะที่รุ่นใหม่อาศัย “ประจักษ์นิยมและสากลนิยม” (Empiricism and Universalism)

สภาวะดังกล่าวนำไปสู่สิ่งที่ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) เรียกว่าวิกฤตของ “ปฏิบัติการเชิงสื่อสาร” (Communicative Action) ที่บั่นทอนทฤษฎีภายในองค์กรกลายเป็นเพียงละครบทบาททางศีลธรรม (Habermas, 1984) ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ภาวะ “หมดไฟ” (Burnout) ของพนักงานรุ่นใหม่มิใช่เพียงปัญหาความเหนื่อยล้าทางกาย แต่คือ “ความแปลกแยกเชิงภววิทยา” (Ontological Alienation) จากระบบที่พวกเขาไม่สามารถมองเห็นความสมเหตุสมผลเชิงตรรกะได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ กิลส์ เดอเลซ (Gilles Deleuze) เกี่ยวกับความซับซ้อนของอำนาจใน “สังคมแห่งการควบคุม” (Societies of Control) ที่พยายามใช้ระบบตรวจสอบเป็นเครื่องมือสร้างระเบียบ มากกว่าการสร้างจริยธรรมที่แท้จริง (Deleuze, 1992)

รอยแยกนี้ยังสะท้อนถึงการปะทะระหว่างโลกทัศน์แบบ “ยูโรเซนตริก” (Eurocentrism) ที่เน้นปัจเจกนิยมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยที่เน้นความเกรงใจ ผู้วิจัยเห็นว่าการที่บุคลากรรุ่นใหม่พยายามใช้ “สิทธิและความโปร่งใส” มิใช่การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาอย่างไร้ราก แต่คือพยายามปกป้องศักดิ์ศรีเชิงภววิทยาของตนเองภายใต้พิภพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่ง จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เชื่อว่าความสำเร็จของสังคมขึ้นอยู่กับความที่มนุษย์สามารถใช้ “ปัญญาเชิงวิพากษ์” ในการปรับปรุงเครื่องมือทางสังคมให้เท่าทันต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (Dewey, 1938)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่เผยให้เห็น “รอยแยกทางญาณวิทยาเชิงสังคม” ระหว่างบุคลากรต่างรุ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มิได้เป็นเพียงภาพสะท้อนของความขัดแย้งในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ระดับปัจเจก หากแต่คือวิกฤตการณ์แห่งความชอบธรรมในระนาบภววิทยา ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการวิพากษ์เชิงลึกดังนี้:

ในมิติของการปะทะกันระหว่างจริยธรรมเชิงบรรทัดฐานและเสรีภาพเชิงปัญญา ข้อค้นพบที่ชี้ว่าบุคลากรรุ่นเก่ายึดโยงอยู่กับภาวะจำยอมเชิงภววิทยาต่ออำนาจนำเชิงสถาบันนั้น วางอยู่บนบรรทัดฐานทางทฤษฎีเดียวกับแนวคิด “ฮาบิทัส” (Habitus) ของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ที่อธิบายว่า ความคุ้นชินเชิงโครงสร้างมักถูกผลิตซ้ำผ่านการปฏิบัติที่ขาดการวิพากษ์ (Bourdieu, 1990) ภาวะที่รุ่นเก่ายึดมั่นในความภักดีและลำดับชั้นจึงมิใช่เรื่องส่วนตัว แต่คือการธำรงไว้ซึ่งสถาบันวินัยที่ มิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault) วิพากษ์ว่าเป็นกลไกที่พยายามควบคุมเจตจำนงของปัจเจกให้อยู่ภายใต้ระเบียบแนวตั้ง (Foucault, 1977) ซึ่งประเด็นนี้ บรรจบสอดคล้องกับข้อเสนอแนะเชิงวิพากษ์ของ ซี โอดอร์ อะดอร์โน (Theodor Adorno) ที่เตือนว่าการสยบยอมต่ออำนาจอาจร้ายแรงยิ่งกว่า ย่อมนำไปสู่การล่มสลายของความเป็นมนุษย์เชิงจริยศาสตร์ (Adorno et al., 1950)

ในขณะที่ความพยายามสถาปนา “สังคมเชิงระบบ” ของบุคลากรรุ่นใหม่ผ่านคุณค่าความโปร่งใส นั้น สอดรับกับพลวัตทางญาณวิทยาที่ปรากฏในงานวิจัยของ บยอง-ชุล ฮัน (Byung-Chul Han) ซึ่งชี้ว่าสำนึกจริยธรรมร่วมสมัยกำลังเคลื่อนตัวไปสู่ “สังคมแห่งความโปร่งใส” ที่ขัดแย้งกับจารีตแห่งความปิดลับของระบบราชการเดิม (Han, 2015) ทศนะของคนรุ่นใหม่ที่มองว่าความเรียบง่ายคือการสมรู้ร่วมคิดทางศีลธรรม มีความสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับภวศาสตร์ของ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ที่ว่าจริยธรรมที่แท้จริงต้องตั้งอยู่บน “เจตจำนงเสรี” และความรับผิดชอบที่เป็นสากล มิใช่เพียงการทำตามบุญคุณส่วนตัว (Kant, 1998)

สำหรับการแสวงหาทางออกผ่าน “ญาณวิทยาเชิงจริยศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน” ผู้วิจัยเห็นว่าการจะสมานรอยแยกนี้มีอาจใช้วิธีการบริหารจัดการแบบเน้นคำสั่ง แต่ต้องอาศัย “ปฏิบัติการเชิงสื่อสาร” (Communicative Action) ตามทศนะของ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) ที่มุ่งสร้างพื้นที่เจรจาเชิงปัญญาที่ไร้อคติทางอำนาจ (Habermas, 1984) ซึ่งบรรทัดฐานนี้ เข้ากันได้ดีกับแนวคิด “โยนิโสมนสิการ” และ

“กัลยาณมิตตตา” ในพุทธจริยศาสตร์วิพากษ์ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) ที่ชี้ให้เห็นว่าคุณภาพของสังคมต้องเริ่มจากการตรวจสอบโครงสร้างการรับรู้ของตนเอง (Cognitive Reflection) เพื่อสลายการยึดติดในอัตตาเชิงสถาบัน (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2024)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนผ่านจาก “ผู้สยบยอม” ไปสู่ “พลเมืองจริยธรรม” ยังวางฐานคิดอยู่บนตรรกะความยุติธรรมที่เป็นธรรม (Justice as Fairness) ของ จอห์น รอร์ลส์ (John Rawls) ที่เน้นการปกป้องศักดิ์ศรีของบุคคลในระนาบที่เท่าเทียม (Rawls, 1999) ผู้วิจัยขออภิปรายปิดท้ายว่า ญาณวิทยาแห่งการเปลี่ยนผ่านที่งานวิจัยนี้เสนอนั้นมิใช่เพียงข้อตกลงทางธุรการ แต่คือ “เครื่องมือทางปัญญา” ในการจัดการประสบการณ์ทางสังคมตามแนวคิดของ จอห์น ดีวี่ (John Dewey) เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำรงตนอยู่ในสภาวะรอยต่อของยุคสมัยได้อย่างทรงพลังและมีศักดิ์ศรีเชิงภววิทยา (Dewey, 1938)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิพากษ์รอยแยกทางญาณวิทยาข้ามรุ่นผ่านทัศนะของปรัชญาประยุกต์ งานวิจัยชิ้นนี้ได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในฐานะนวัตกรรมเชิงมนทัศน์ที่เรียกว่า “ต้นแบบปัญญาญาณร่วมพึ่งพา: กรอบแนวคิดจริยศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน” (Interdependent Sapience Model: A Framework for Transitional Ethics) ซึ่งมีใช้เพียงข้อตกลงทางธุรการ แต่คือการสถาปนาระบบนิเวศทางปัญญาใหม่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. การสถาปนาพื้นที่เจรจาเชิงปัญญา (Establishing the Communicative Action Space)

นวัตกรรมนี้เสนอให้รื้อถอนโครงสร้าง “อำนาจนำเชิงสถาบัน” (Institutional Hegemony) ที่เน้นการสยบยอมแนวดิ่ง แล้วแทนที่ด้วยพื้นที่การสื่อสารที่ปราศจากอำนาจบังคับตามแนวคิด “ปฏิบัติการเชิงสื่อสาร” (Communicative Action) ของ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) พื้นที่นี้ถูกออกแบบมาเพื่อเปลี่ยนสถานะของบุคลากรจาก “ผู้ใต้บังคับบัญชา” ให้กลายเป็น “ประธานร่วมทางญาณวิทยา” (Epistemological Co-subjects) ที่สามารถแลกเปลี่ยนเกณฑ์การตรวจสอบความจริงร่วมกันได้โดยไม่สน

ลำดับชั้น (Habermas, 1984)

2. กระบวนทัศน์โยนีโสมนสิการเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection Paradigm)

องค์ความรู้ที่บูรณาการหลัก “โยนีโสมนสิการ” (Critical Reflection) เข้ามาในฐานะ “เทคโนโลยีแห่งตน” (Technologies of the Self) เพื่อให้บุคลากรทุกระดับสามารถตรวจสอบ “โครงสร้างการรับรู้” (Cognitive Structures) ของตนเอง การฝึกฝนนี้ช่วยคลายการยึดติดในอัตตาเชิงสถาบันของรูนเก่า และคลายอคติแบบปัจเจกนิยมสุดโต่งของรูนใหม่ นำไปสู่สิ่งที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เรียกว่าดุลยภาพระหว่าง “อิสรภาพทางปัญญา” และ “ความรับผิดชอบเชิงความสัมพันธ์” (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2024)

3. คุณค่าทางทฤษฎีและศักยภาพในการเปลี่ยนผ่าน (Theoretical Value and Transitional Potential)

นวัตกรรมนี้ชี้ให้เห็นคุณค่าเชิงภววิทยาในการเปลี่ยนผ่านจาก “จริยธรรมสยบยอม” (Subjugated Ethics) ไปสู่ “จริยธรรมพลเมือง” (Civic Ethics) ที่ตั้งอยู่บนความโปร่งใสเชิงโครงสร้างและสัมมาคารวะเชิงปัญญา ศักยภาพของโมเดลนี้คือการลดทอนภาวะ “หมดไฟ” (Burnout) และ “ความแปลกแยก” (Alienation) โดยสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันผ่านสัจจะเชิงระบบ มิใช่ผ่านตัวบุคคล อันเป็นกุญแจสำคัญในการกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระบบราชการไทย (Rawls, 1999; Dewey, 1938)

"แบบจำลองปัญญาร่วมสัมพันธ์: กรอบแนวคิดจริยศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน" (Interdependent Sapience Model: A Framework for Transitional Ethics) คือการเสนอทางเลือกเชิงภววิทยา (Ontological Alternative) เพื่อรื้อถอนโครงสร้างอำนาจแนวดิ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านการบูรณาการ "ปฏิบัติการสื่อสาร" (Communicative Action) (Habermas, 1984) เข้ากับ "โยนีโสมนสิการเชิงวิพากษ์" (Critical Reflection) (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2024) นวัตกรรมนี้มุ่งสร้าง "พื้นที่ระหว่างประธาน" (Intersubjective Space) ที่ช่วยกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และลดความแปลกแยก (Alienation) ของบุคลากรต่างรุ่นวัยในระบบราชการไทย (Rawls, 1999; Dewey, 1938) โดยโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงระบบทั้งหมดได้ถูกประมวลไว้ในแผนภาพที่ 1 (Figure 1)

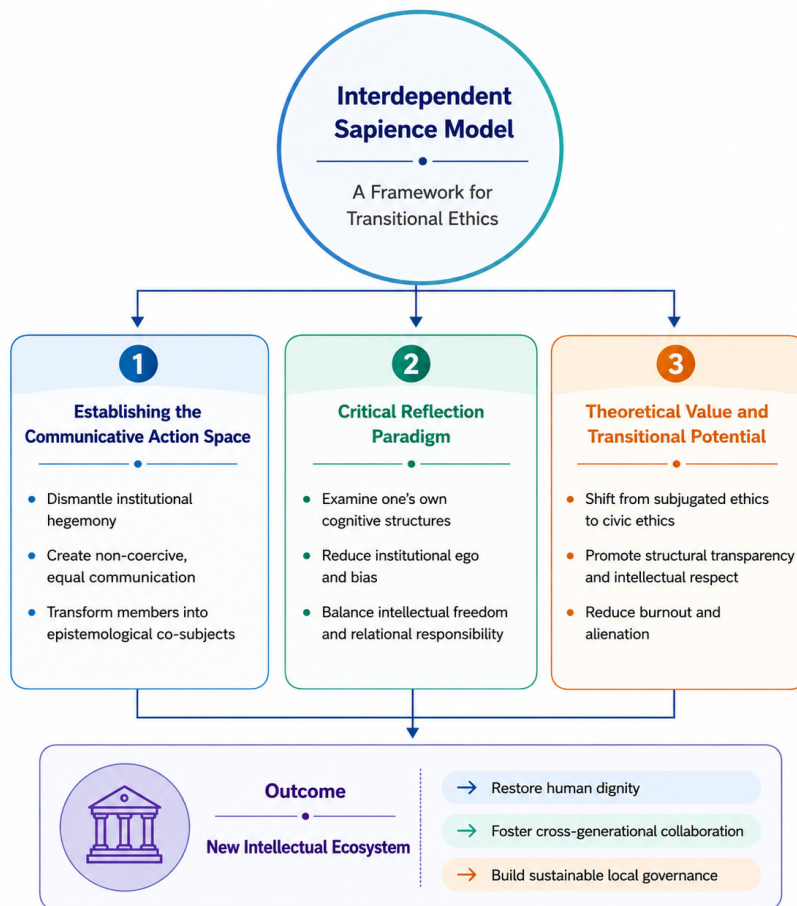

Figure 1: Conceptual Framework of the Interdependent Sapience Model for Transitional Ethics.

สรุป

การวิเคราะห์ “สมรรถมิตตการณ์” ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านเลนส์ปรัชญาประยุกต์ได้สถาปนาข้อสรุปที่แหลมคมว่า รอยแยกที่เกิดขึ้นระหว่างคนต่างรุ่นมิใช่เพียงความขัดแย้งเชิงพฤติกรรมศาสตร์ในระดับปรากฏการณ์ แต่คือวิกฤตการณ์ทางภววิทยาที่เกิดจากการปะทะกันของโครงสร้างการรับรู้ความจริงที่ต่างชุดกันอย่างสิ้นเชิง การศึกษาพบว่ากลุ่มบุคลากรรุ่นเก่าตกอยู่ภายใต้ “ภาวะจำยอมเชิงภววิทยาต่ออำนาจนำเชิงสถาบัน” (Ontological Subjugation) ที่ผลิตซ้ำสำนักจริยธรรมแบบสยบยอมผ่านระบบเครือญาติจำลอง ในขณะที่กลุ่มบุคลากรรุ่นใหม่ได้สถาปนา “ความแปลกแยกเชิงอัตลักษณ์”

(Identity Alienation) เพื่อตอบโต้ต่ออำนาจราชการแนวตั้งที่ขาดความสมเหตุสมผลเชิงตรรกะ

แก่นสารทางปัญญาของงานวิจัยชิ้นนี้คือการพิสูจน์ให้เห็นว่า การจะก้าวพ้นสถานะทางตันของระบบราชการไทย มีอาจอาศัยเพียงการปรับปรุงระเบียบธุรการแบบผิวเผิน แต่ต้องอาศัย “ญาณวิทยาเชิงจริยศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน” (Transitional Ethical Epistemology) ที่มุ่งสร้างพื้นที่เจรจาเชิงปัญญาข้ามรุ่นวัย บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าดุลยภาพใหม่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการบูรณาการ “ปฏิบัติการเชิงสื่อสาร” (Habermas, 1984) เข้ากับ “โยนิโสมนสิการเชิงวิพากษ์” (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2024) เพื่อรื้อถอนอัตตาเชิงสถาบันและสร้างสัจจะเชิงระบบที่ตรวจสอบได้จริง

ในระนาบสุดท้าย บทความนี้สรุปว่าทิศทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในศตวรรษที่ 21 คือการเปลี่ยนผ่านจาก “พหุสังคมแห่งการสยบยอม” ไปสู่ “ประชาคมแห่งพลเมืองจริยธรรม” (Ethical Citizens) ที่เคารพในเจตจำนงเสรี (Free Will) และศักดิ์ศรีเชิงภววิทยาของเพื่อนมนุษย์โดยไม่จำกัดพิกัดทางอายุหรือตำแหน่ง การสถาปนา “ต้นแบบปัญญาญาณร่วมพึ่งพา” จึงเป็นข้อเสนอเพียงหนึ่งเดียวที่จะปกป้องระบบราชการส่วนท้องถิ่นไม่ให้ล่มสลายเชิงจริยศาสตร์ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนผ่านที่เชี่ยวกรากของยุคสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ขนาดใหญ่ควรยกเลิกระบบประเมินผลจริยธรรมที่อิงอยู่กับความพึงพอใจส่วนบุคคลหรือความภักดีต่อลำดับชั้น (Personal Loyalty) และเปลี่ยนไปใช้ “ระบบคุณธรรมเชิงประจักษ์” (Systemic Merit System) ที่ตั้งอยู่บนความโปร่งใสเชิงข้อมูล นอกจากนี้ต้องสถาปนา “กลไกแจ้งเบาะแส” (Whistleblowing Mechanism) ที่มีกฎหมายคุ้มครองความปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อรองรับสำนึกความถูกต้องของคนรุ่นใหม่และสกัดกั้นการสมรู้ร่วมคิดทางศีลธรรม (Moral Complicity) ในองค์กร อันเป็นการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างการบริหารงานบุคคลไปสู่ระบบนิเวศจริยธรรมที่เปิดกว้างและเป็นธรรมอย่างแท้จริง (Ethical Ecosystem)

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยเชิงปรัชญา (Philosophical Research Recommendations)

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในมิติ “จริยศาสตร์เชิงความสัมพันธ์” (Relational Ethics) ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยกับปรัชญาสังคมตะวันตก เพื่อสถาปนาจริยศาสตร์สายเอเชียที่ก้าวพ้นภาวะยูโรเซนทริก (Eurocentrism) โดยเฉพาะการนำแนวคิดกัลยาณมิตตตาไปบูรณาการกับทฤษฎีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น (Ethics of the Other) ของเลวินาส เพื่อสร้างดุลยภาพทางอำนาจใหม่ในองค์กรปกครอง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations for Future Research)

ควรดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณขยายผลเพื่อสร้าง “ค่าดัชนีแนวโน้มอุดมการณ์ทางการเมือง” ของบุคลากรภาครัฐในโลกเสมือน (Digital/Virtual Identity) ซึ่งกำลังส่งผลกระทบอย่างหนักต่อสำนักทางจริยศาสตร์ในโลกประจักษ์ เพื่อเตรียมรับมือกับภาวะความแปลกแยกที่อาจรุนแรงขึ้นจากการครอบงำของปัญญาประดิษฐ์และระบบการจัดการแบบอัลกอริทึมในอนาคต

References

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. Harper & Brothers.
- Aristotle. (2009). *Nicomachean ethics*. (D. Ross, Trans.). Oxford University Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. (R. Nice, Trans.). Stanford University Press.
- Charoenrungruang, W. (2021). Generational friction in Thai local public administration: Conflict, culture, and structural constraints. *Journal of Local Governance*, 14(3), 89-104.
- Deleuze, G. (1992). Postscript on the societies of control. *October*, 59, 3-7.

- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. (A. Sheridan, Trans.). Pantheon.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action: Reason and the rationalization of society*. (T. McCarthy, Trans.). Beacon Press.
- Han, B.-C. (2015). *The transparency society*. (E. Butler, Trans.). Stanford Briefs.
- Kant, I. (1998). *Critique of pure reason*. (P. Guyer & A. W. Wood, Trans.). Cambridge University Press.
- Levinas, E. (1969). *Totality and infinity: An essay on exteriority*. (A. Lingis, Trans.). Duquesne University Press.
- Mannheim, K. (1952). The problem of generations. In P. Kecskemeti (Ed.), *Essays on the sociology of knowledge* (pp. 276-322). Routledge & Kegan Paul.
- Office of the Public Sector Development Commission [OPDC]. (2003). *The criteria and methods for good public governance*. OPDC Press.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2024). *Buddhist ethics for the contemporary world: A critical reflection*. Buddhadhamma Foundation.
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice* (Revised ed.). Belknap Press.
- Raksadee, A. (2023). Digital socialization and the shift in ethical consciousness among new-generation civil servants. *Thai Administration Review*, 21(1), 45-62.
- Ruanpan, C. (2020). Management of community welfare funds for self-reliance in contemporary society. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(1), 249-288.
- Thai Tripiṭaka (Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition). (1996). Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.